

VESTSJÆLLENDEREN
HUSMAND NIELS JENSEN

GØRLEV MARK

(1836—1929)

I Anledning af Hundredeaarsdagen for hans Fødsel.

Af Jens Peter Jensen, Hong.

I det kommende Foraar er det 20 Aar siden, at den gamle Husmand, Niels Jensen fra Gørlev Mark, overgav til mig sine nedskrevne Erindringer. Han var dengang 81 Aar og levede endnu en Række Aar. Hans Død indtraf den 25. April 1929, da han var henved 93 Aar gl. Et langt og virksomt Menneskeliv var afsluttet.

Hundredeaarsdagen for hans Fødsel indtraf sidste Sommer, den 22. Juli 1936. Og i den Anledning synes jeg, at hans nedskrevne Erindringer, der er saa interessante og oplysende, bør kendes i en videre Kreds end den, han i sin Tid var hjemme i, og at Pladsen for en saadan Afhandling burde være »Historisk Samfunds Aarbog for Holbæk Amt«, hvor der i Aarbogen for 1936 var et lignende Hundredeaarsminde om Niels Jensens mangeaarige gode Ven, Gaardmand Esben Poulsen, Vind Helsing. Niels Jensen havde i mange Aar et lille Husmandshjem paa 3 Tdr. Land, som han fik drevet op til et Mønstbrug samtidig med, at han i en lang Aarrække gik paa Arbejde paa en nærliggende Herregaard for en Dagløn af 1 Krone — paa egen Kost. Han fortalte engang, at naar han kom hjem om Aftenen, kunde han være saa træt, at han godt kunde sætte sig hen og hvile med det samme; men han

vidste godt, at naar han først fik sat sig, kom han ikke op igen, og han tog saa — om Vinteren ved Hjælp af Lygte og Maaneskin — fat paa de forskellige Arbejder, der var paa hans lille Bedrift. »Og« — føjede han til — »det var altid en Fryd at gaa hjem og vide, at Hjemmet ventede mig«. Han sagde senere om sin og sin Illustrus Stilling i disse travle Aar: »Vi tjente lidt, bestilte meget og havde det godt«. Hvilken Følelse af Nøjsomhed og Tilfredshed laa der ikke i disse hans Ord. Han var aandsfrisk til det sidste, en Ordets Hører og Gører som faa; sine Erindringer, som han paa Opfordring samlede og nedskrev, har han givet følgende Form:

Jeg vil begynde med det første og for mig det største, som jeg kan huske fra min Barndom. Det foregik den 20. December 1842, da jeg var 6½ Aar gl. Da havde jeg min første store Sorg, for da lukkede min egen kære Mor sine Øjne i Døden, og jeg græd, som kun et bedrøvet Barn kan græde. Jeg mindes endnu hendes sidste Ord til min Mormor: »Sørg for mine Børn og for Jens Madsen!« Hun døde i Barselseng, og min Fader (Jens Madsen) var gaaet til Præsten i Kirke Helsingø for at melde, at der var født et Barn. Jeg løb min Far i Møde og fortalte ham, at Mor var død.

Saa var min Far Enkemand 2den Gang. Men Aaret efter giftede han sig 3die Gang; og vi Børn fik Stedmoder. Min Fader var som Fæstebonde hoveripligtig til Aagaard, og i den Tid kunde en saadan Gaardmand aldrig bestemme noget af sit eget Arbejde, for de skulde jo udføre Arbejde paa Herregaarden, og de vidste aldrig, hvilket Øjeblik det lød med Banken paa Porten: »I skal til Hove!« Jeg har selv som 12-aarig Dreng været med til at køre Gødning ud paa Hovmarkerne. Den ene Hest blev saa træt, saa det blev sent, før jeg kom hjem den Aften. Vi maatte ogsaa pløje og harve paa Hovmarken, og naar

Høghøsten kom, skulde vi først slaa Græsset med et almindeligt Slaatøj, saa rive det i Stak og køre det hjem, og det paa bestemte Tider. Vort eget Arbejde hjemme maatte vente, til Arbejdet var gjort paa Herregaarden. Og ligesaa, naar Sædhøsten kom. Saa skulde vi meje og binde vore visse tilmaatte Tønder Land, og saa køre Traverne hjem til Herregaarden. Og naar vi imellem fandt Lejlighed til at høste hjemme, saa var der mange andre Forhindringer. Vi skulde f. Eks., før vi maatte køre noget hjem, have Skolelæreren til at tælle alle Negene, og hvert tiende Neg blev taget til T i e n d e. Det kneb lidt med at faa fat i Skolelæreren; sendte man Bud efter ham i Dag, kunde han undertiden først komme i Morgen. Men naar Morgenen kom, og det saa var godt Vejr, kunde det ske, at det med eet bankede paa Porten: »I skal til Hove i Dag med 2 Vogne til at køre Korn ind!« Saa maatte vort eget Korn vente til en anden Dag. Naar Kornet var tærsket paa Herregaarden, maatte Bønderne køre det til Kalundborg eller Slagelse; det kaldte man for H o v r e j s e r, og saaledes maatte de ogsaa køre det Brændsel hjem fra Skoven, som Herregaarden skulde bruge; det kaldtes for S k o v r e j s e r. Vejen fra min Faders Gaard og til Vinde Helsingø var om Vinteren til Tider saa slem, saa naar de kørte med 4 Tønder Korn, maatte de have 4 Heste for Læsset.

Aaret efter, at min Fader havde giftet sig 3die Gang, blev han træt af at være Høveribonde, for det var jo trykkende Tider for saadanne Fæstebønder, og det passer, hvad Digteren Hostrup senere skrev i Sangen:

»Helt tungt han efter sig Foden drog,
 som før var saa rap;
 højt Lærken over hans Hoved slog,
 men han hørte det knap.
 Hans Sans var dummet, hans Kraft som død,
 hans Daad for længst gaaet i Glem;
 han angst fo'r sammen den Gang, det lod:
 Frem, Bondemand! Frem!«

Der var saa meget, der endnu i de Dage lagde Tryk paa Bondens Sind, ogsaa paa min Fars Sind. Saa byttede Far Fæstegaarden, der var paa 70 Tdr. Land, bort — saa underlig det lyder — med et Sted paa 20 Td. Land, blot for at blive fri Mand, fri for Hoveriet. Og saa gik det Far, som Hostrup siger:

»saa retted han langsomt sin brede Ryg
og slog Øjnene op.«

Men min Far kunde ikke høre Lærkens Sang, da han var tunghørig. Nu begyndte saa min Virketid, fra jeg var 9 Aar gl., og allerede den Gang var det min Lyst at være med til alt, hvad der hørte Landlivet til. Men jeg skulde jo ogsaa gaa i Skole, og denne Skolegang var det smaat med, for hjemme var der Brug for mig hver Dag. Til mit 10. Aar gik det dog saa nogenlunde, da jeg endnu var for ung til at kunne udrette al Slags Arbejde. Mine Læselektier skulde jeg nok sørge for at faa lært, det var mit Aftenarbejde, og det voldte mig ikke megen Besværighed; men derimod kneb det med at faa lært Regning og Skrivning. Jeg fik altsaa ikke meget Udbytte af min Skolegang, for det var jo kun Ramselæsning og ingen levende Fortælling, vi hørte i Skolen eller Hjemmet.

Og da jeg var 10 Aar gl., maatte jeg rigtig til at tage fat paa alt, hvad der skulde udføres derhjemme. Jeg lærte snart at styre Ploven i Marken. I Begyndelsen var det strengt nok, for Fader vilde have det Arbejde udført godt, og jeg græd, fordi jeg ikke magtede det rigtigt. Og da Fader var døv, maatte jeg ogsaa til at udføre alt, hvad der skulde køres og rides efter. En af de første lange Rejser, jeg havde, var til Kalundborg, hvor jeg skulde »bytte Korn for Malt«, da vi selv bryggede vort Øl. Fader kom 2 Skæpper Byg i en Sæk, 1 Skp. i hver Ende af Sækken, og lagde den paa Hestens Ryg og mig ovenpaa. Saa red jeg en haard Vinterdag de 3 Mil til Kalundborg og fik Malt for Kornet; men det var ikke saa let at komme

ind i Kalundborg. Først skulde jeg give Bompeng, det var 2 Skilling — det vidste jeg nok —, men der var ogsaa en Akcisebom, hvor man skulde melde sig, og det vidste jeg ikke. Da jeg derfor var kommen igennem, kom der en Politimand og raabte: »Hvad har du i Sækken?« — »Jeg har Korn til Malt«, sagde jeg. — »Ja«, sagde han, Korn maatte jeg nok føre ind til Byen uden at »cise« det ind.

Saa kom den Tid, da min Stedmoder skulde have et Barn. Det var om Natten. Far skulde hente Jordmoderen («Madammen») i Kirke Helsinge. Og jeg skulde med, for det var jo mørkt. Da vi kom til K. Helsinge, og Far fik kaldt paa Madammen, sagde han til mig, at han vilde gaa hjem over Kirkestien, saa skulde jeg køre hende hjem. Da Jordmoderen lidt efter kom ud til Vognen, spurgte hun straks: »Hvor er Jens Madsen?« Jeg sagde: »Han er gaaet hjemad.« — »Saa tager jeg ikke med, naar det kun er et Barn, som skal være Kusk«, svarede hun. Men jeg forsikrede hende paa det mest bestemte, at hun skulde ikke frygte. Og endelig lod hun sig bevæge til at sætte sig op paa Vognen. Men der var kun eet Sæde, og dér sad hun. Jeg laa paa mine Knæ foran i Vognen og kørte, og vi kom godt hjem. Jeg fik Hestene i Stald, men — Far var endnu ikke kommen hjem. Saa gik jeg ud og mødte ham. Da det blev Dag, kørte jeg Madammen hjem igen til Helsinge, og saa var hun glad, og jeg fik Ros af hende for min Dygtighed som Kusk. Men saa var det værste tilbage: jeg maatte nemlig ogsaa til Præsten og Degnen for at faa indskrevet Barnet, som var født. Jeg undsaa mig, ikke saa meget for Præsten; men da jeg kom ind i Skolen, var den fuld af Børn; det undsaa jeg mig meget for; thi det var jo mine jævnaldrende. Jeg husker det saa godt. Men ogsaa det kom jeg over tilligemed saa meget andet.

Jeg kørte ogsaa til Mølle, men det var ikke til Vinde Helsinge, men til den, vi kaldte »Kongens Mølle«. Den laa

over 2 Mil borte. Det var en Vandmølle, som ligger i en Dal imellem Svebølle og Jyderup. Det var Skik, at til Jul skulde vi derud med et Læs Rug til Julebrød og Byg til Gryn og Sigtemel. Og det skulde jeg have malet om Nat-ten for ikke at sinke Mølleren noget om Dagen. Jeg naaede ikke derhen, før Folk var gaaet i Seng. Det var en streng Tur, for det var klingrende Frost; men jeg kom i en god Seng derhenne, og da det blev Dag, var mit Læs malet færdig, og jeg kørte hjem. Men det kan jeg huske, at vore Naboer roste mig for denne min første Mølletur, hvor jeg, som de syntes, havde vist saa stor barnlig Dygtighed. Der maa ogsaa have været en usynlig Haand, som ledsagede mig, for ellers forstod jeg ikke, hvorledes jeg kunde færdes Dag og Nat, tidt paa helt ukendte Steder. En Dag kørte jeg til Slagelse og fik en Tønne Kartofler med, som jeg skulde sælge paa Torvet; men da jeg kom derop, var det omtrent Aften, og jeg fik ikke Kartoflerne solgt. Jeg kørte da ud i Slagelse Lystskov til min Stedmoders Søster og solgte Kartoflerne, og jeg og Hestene fik et Foder; og saa skulde jeg jo hjem igen. Da jeg kom ind i Slagelse By, var der Lys i alle Huse, og da jeg kørte ind ad Smedegades Port, tænkte jeg ikke paa, at jeg skulde melde mig ved Akcisebommen, da jeg havde meldt mig, da jeg om Eftermiddagen kørte ind ad Løvegades Port. Der kom straks en Politibetjent ud og holdt mig an, og jeg maatte ind og skrive mit Navn derinde; saa fik jeg Lov til at køre. Jeg gik saa ind hos en Købmand og købte mig en Pisk; jeg havde jo faaet 2 Mark i Drikkepenge for Kartoflerne; Pisken gav jeg 24 Skilling for. Da jeg kom uden for Byen, blev det et strengt »Røjvejr« (Snevejr), og jeg havde Modvind. Jeg lagde mig derfor ned paa Knæene paa Vegnbunden, saa var det ikke saa strengt at køre imod Vejret. Men saa mødte der mig en stor Sorg. Jeg kørte uden om et Læs Grenebrænde, og der blev Snoren af min nye Pisk hængende. Jeg kom alligevel godt hjem; men det var ikke behagelige Ture, jeg saaledes gjorde. Den

vanskeligste kom dog, da jeg var 12 Aar. Det var om Foraaret. Min Fader var i Marken at pløje, saa kom han ind midt paa Dagen og sagde, at den ene Hest var træt, om ikke jeg kunde ride til Kalundborg Marked næste Morgen for at sælge Hesten og købe en bedre. Og saa kunde jeg tage en Ko med og sælge for at faa Penge at give i Bytte. Jeg sagde jo, det kunde jeg nok, for jeg var aldrig bange for noget; men jeg har saa tidt undret mig over, at Fader turde betro mig en saadan Handel, og det gik heller ikke godt. Jeg kom godt nok til Marked baade med Hest og Ko. Og Hesten solgte jeg snart for 22½ Rigsdaler, saadan var Hestepriserne dengang. Koen maatte jeg lade en anden Mand staa paa Markedet med; men den fik jeg ikke solgt, skønt jeg havde faaet Lov at sælge den for 11 Rigsdaler. Og nu var det ikke nemt at faa købt en bedre Hest, for jeg havde kun de 22½ Rigsdaler at købe for. Jeg fik alligevel købt en køn Hest til den Pris, og da jeg kom hen i Købmandens Gaard med den, sagde Gaardskarlen: »Har du købt den, min Dreng, saa er det godt gjort.« Men nu var det jo Aften, og jeg skulde den lange Tur hjem med Koen bag efter Hesten. Det var en besværlig Tur. Det blev Midnat, inden jeg kom hjem. Og da det saa blev Dag, vilde Fader til at pløje med den ny Hest; men den var stædig og vilde ikke trække. Det saa jo daarligt ud. Vi skulde gøre ved Jorden, men kunde ikke faa den ny Hest i Gang, hvordan vi saa end bar os ad. En Dag kom Peder Hjulmand dog med et Raad. »I har nok faaet en stædig Hest«, sagde han. »Lad os prøve den. Den skal nok komme til at gaa.« Vi fik den spændt for. Peder Hjulmand stak en Knappenaal i Hestens ene Øre, og nu gik det fremad ud over Marken og tilbage igen. Vi skulde blot, sagde Hjulmanden, hver Gang Hesten skulde bruges, stikke Naalen i Hestens Øre og lade den blive siddende der, indtil Hesten skulde spændes fra. Det gik ogsaa nogenlunde hver Gang, vi brugte det Raad, men glad ved den Hest var vi ikke. Og da der 14 Dage efter var

Marked i Slagelse, red jeg dertil og fik solgt den for 22 Rigsdaler; men saa kan jeg huske, at jeg græd, for jeg skulde jo købe en ny Hest igen. Jeg fik da fat i en kendt Mand, der lovede at hjælpe mig, og jeg fik ogsaa købt en lille uanselig, radmager Stakkel at se til, men som var vant til at arbejde. Den gav jeg 16 Rigsdaler for. Saa fik jeg saa mange Penge tilovers, saa jeg købte et Par Hesteseler til 3 Rigsdaler. Det var den sidste og bedste Handel, jeg gjorde som Dreng.

Ja, jeg kunde fortælle meget endnu af den Slags Oplevelser; men nu vil jeg gaa over til at fortælle om noget andet, som havde en dybere Betydning for mig, og det var min Konfirmationsforberedelse. Den foregik hos Provst Bøgh i Kirke Helsingø og var egentlig kun Ramselæsning om igen. Men saa kom min Konfirmationsdag, hvor jeg fik et Pust af Aandens Vingeslag. Det var ved Haandspaalæggelsen, da de velsignede Ord lød til mig: »Den treenige Gud, som fordem har antaget dig som sit Barn i den hellige Daab og gjort dig til en Arving af det evige Liv« - - disse Ord tilligemed Bønnen gjorde mig saa usigelig godt. Og det gør mig godt ogsaa i denne Stund, da jeg nedskriver dette. Gud, lad mig aldrig tabe denne Erindring!

Til mine Konfirmationsminder hører ogsaa dette, at da jeg skulde have Klæder til Konfirmationen, gik min Stedmoder til Kontesserne paa Aagaard og bad dem om at give mig Klæderne. Jeg fik det ogsaa. Men da jeg saa var konfirmeret, maatte jeg følges med hende til Aagaard og vise dem, hvor fin jeg var, og saa maatte jeg kysse Kontessernes Kjoler og sige Tak.

Da jeg var 15 Aar, rejste jeg hjemmefra, ud at tjene. Det gjorde mig ondt, at jeg skulde rejse fra min gamle Fader, som trængte saa haardt til min Hjælp; men jeg kunde ikke færdes med min Stedmoder. Jeg tjente saa i 2½ Aar paa Vinde Helsingø Mark, hvor jeg havde det godt udadtil; men jeg levede letsindigt, uden Gud, i et letlevende

Selskab af jævnaldrende. Min Løn var 16 Rigsdaler, 3 Alen hvidt Vadmel og 2 Skjorter om Aaret. Det, syntes jeg, var for lille en Løn; og saa rejste jeg til en anden Mand, hvor jeg fik 40 Rigsdaler om Aaret. Det var mange Penge i den Tid.

I de Dage var der ikke meget kristeligt Liv at mærke paa denne Egn. Men jeg havde en gammel Madmoder, som fortalte mig meget om Vorherre og om Synd og Naade. Hun hed Maren Nielsdatter og levede paa Dalby Mark, hvor hun opnaaede at blive 96 Aar gl. Og saa begyndte jeg at tænke paa, om ikke jeg skulde gaa noget i Kirke, og det gjorde jeg saa. Og jeg syntes, det var rart at deltagere i Sangen, for jeg kunde godt synge den Gang. Men saa var det en Dag, det Spørgsmaal kom op i mig, hvorfor jeg gik saa meget i Kirke. Og saa besluttede jeg, at jeg skulde for Alvor høre efter, hvad Præsten sagde. Saa var det en Søndag, han talte om den Bøn, som Vorherres Disciple bad: »Herre, forøg os Troen!« Og disse Ord lagde han megen Vægt paa i sin Prædiken, saa da jeg havde hørt Ordene, følte jeg, at jeg havde faaet noget ud af mit Kirkebesøg. Da jeg gik hjem fra Kirke, mødte jeg paa Vinde Helsinges Gade min Ven Esben Povlsen, hvem jeg fortalte, hvad Præsten havde sagt. Og Esben Povlsen var enig i, at det var et godt Ord, jeg havde hørt. Saa begyndte jeg efter fattig Evne saa smaat at stamme paa den Bøn: »Herre, forøg os Troen!« — dog uden at jeg følte nogen rigtig Trang til en Frelser. Men Guds Veje er jo underlige. Nu var jeg — i 1855 — 19 Aar gl., og en Dag fik jeg Bud fra Gmd. Lars Michaelsen i Dalby, som skulde være Soldat, om jeg ikke vilde tjene der i den Tid, han var borte, for han vilde have en Karl, han kunde stole paa. Jeg skulde nok faa en stor Løn, 50 Rigsdaler for et Aar, den største Løn, der overhovedet blev givet den Gang. Jeg tog saa imod Pladsen og var der i 7 Aar, indtil jeg blev gift. Og der oplevede jeg meget: meget daarligt, men

ogsaa det bedste, som et Menneske kan opleve her paa Jorden.

I Løbet af de 7 Aar kom jeg til at erfare Sandheden af det gamle Ord: at det, som synes at være til vor store Skade, kan blive til vort Gavn. Der kom nemlig en fremmed omrejsende Mand til Gaarden, hvor jeg tjente. Han fik bildt Manden og Konen ind tilligemed flere, at de var besat af en ond Aand, som han nok skulde hjælpe dem af med, naar de vilde betale ham godt. Og de troede ham, skønt der i Grunden intet var i Vejen med dem. Men den kloge Mand havde formørket deres Forstand, saa de ikke kunde se Forskel paa Løgn og Sandhed. Den Mand, jeg tjente hos, kom en Dag til mig og havde en lille Pakke i sin Haand og sagde til mig, at den Pakke skulde jeg binde under Manken paa den kloge Mands Hest, saa den ikke var til at se. Jeg smilte ad Manden og spurgte, hvad det skulde betyde. Men han sagde: »Gør det bare, for det er en klog Mand!« Og jeg gjorde det ogsaa. Men der boede nogle gamle Folk nær ved Gaarden, og dem blev jeg forbudt at laane noget, thi fra dem skulde det onde Væsen være kommet. Den kloge Mand gik ogsaa rundt om deres Hus og saa op efter Skorstenen. Disse sorte Kunster foretog den kloge Mand sig ogsaa, hvor jeg tjente, og alt dette satte Folk i Byen i Harnisk, saa de sagde: »Ham skal vi nok fange!« Og en Nat, han kom ridende til Byen, fangede de ham og førte ham til Sognefogden, der saa fik ham til Arresthuset i Høng. Det var vistnok i 1858, at dette skete.

Men da den kloge Mand nu var borte, skete det, som jeg begyndte med at nævne, at det, som syntes at være til den store Skade, blev til det sande Gavn. Thi nu vaagnede Folkene i Gaarden, hvor jeg tjente, op af deres mørke Drømme og saa, hvor dumme de havde været, og at det var Bedrag alt, hvad de havde troet paa; og saa begyndte de at føle, at de var Syndere, og at de trængte til en Frelser. Jeg haaber ogsaa, at de fandt ham og døde i Troen paa deres Synders Forladelse. De begyndte at deltage i

gudelige Forsamlinger og at køre til Uby for at høre den unge Pastor Vilhelm Beck.

Ja,

»Herren besøgte sit Folk,
og Natten, hun blev til Morgen.«

Han besøgte ogsaa mig, mens jeg tjente paa det Sted, hvor det gik saa underligt til, saa jeg for Alvor fik lært mig selv og min Gud at kende. Det var en Morgen, jeg vaagnede, at det lød til mig som aldrig før: »Vaagn op, du, som sover, at Kristus kan lyse for dig!« Jeg blev saa betaget af Frygt for Guds Vrede, saa det var paa en Gang, som jeg var forladt af Gud; men i denne store Syndenød, hvori jeg befandt mig, hvor jeg græd og bad Dag og Nat, og hvor jeg følte mig som den fortabte Søn langt bort fra Gud — der var der alligevel en Stemme, som hviskede til mig som til den forlorne Søn, om en naadig Gud Fader i Himlen, og jeg bad af hele mit Hjertes inderste Trang: »Jesus, skjul dog ikke dit Ansigt for mig!«

Saa var det en Nat, jeg drømte, at jeg var Soldat og stod i første Geled. Og som jeg stod, saa jeg noget dale ned fra Skyerne; men jeg kunde ikke rigtig se, hvad det var, før det kom nærmere; men da saa jeg, det var i menneskelig Skikkelse og klædt i rødt og hvidt, og da Skikkelsen stod paa Jorden noget til højre for mig, saa kendte jeg ham og saa, det var Jesus. Og jeg blev saa bange. Men saa bevægede jeg mig frem i Geledet og saa til højre efter ham, og saa mødtes vorc Øjne, og han vinkede til mig med sin Arm, og — saa vaagnede jeg, glad over den Drøm, jeg havde haft, og som jeg haaber en Gang vil gaa i Opfyldelse. For dette Aandens Besøg fra det høje siger jeg Gud og Faderen Tak i Jesu Navn.

Jeg havde begyndt at komme sammen med enkelte af dem, der i de Dage hørte til det gudelige Forsamlingsfolk. En af disse var J ø r g e n L a r s e n i D a l b y. Min ældste Broder, Jørgen Jensen, Vinde Helsingø, havde ogsaa i flere Aar deltaget i Forsamlingslivet, og hans Hjer

paavirkede mig meget. Naar jeg havde været derude i Besøg, sagde Folk gerne til mig: »Du har nok været ude hos din hellige Broder.« Men i de Aar var det ogsaa, at den unge Vilhelm Beck havde begyndt sin Virksomhed i Ubby ved Jerslev, og han kom snart videre ud til Møder, saaledes ogsaa til Vinde Helsingø. Han var i sin fagreste Alder, red gerne paa en lille, rød Hest og skyede hverken vaadt eller tørt. »Der er ikke noget, jeg er mere glad ved at komme ud i end et forrygende Snevej«, sagde han en Gang, jeg var til Stede ved et af hans Møder, da jeg tjente i Dalby, men ellers ikke dengang havde noget Kendskab til Vilhelm Beck eller Ubbymøderne. Det var min Ven, Jørgen Larsen, der i 1858 fik mig med derud. Sidste Gang, jeg havde været med til Dans, var det, ligesom nogen sagde til mig inderst inde: »Her kan du ikke være!« Jeg gik uden for og græd den Aften, men blev der alligevel til om Morgen, Dansen sluttede. Men da jeg den Morgen gik hjem, sagde jeg til mig selv: Det er sidste Gang, du er med til saadanne Gilder.

Da mine Bekendte imellem de unge fik dette at vide, fandt de paa en List. De bestilte Dansegilde hos min Husbond for at være sikker paa, at jeg kom med. Men netop den Dag var det, jeg kom med til Vilhelm Becks Missionsmøde i Ubby. Jeg spurgte min Husbond om Morgen, om jeg maatte tage med til Ubby. Han sagde: »Det kan du ikke være bekendt, naar der skal være Gilde her.« Jeg svarede: »Jo, det kan jeg nok.« Saa gik jeg, og min Broder kørte for mig til Ubby.

Da Vilh. Beck ved Mødet, efter at en Missionær fra Indien havde talt, opfordrede til at give Gaver til den ydre Mission, gav jeg de 2 Rigsdaler, som jeg vidste, det vilde koste at gaa til Dansegilde for om Aftenen. Men da jeg kørte hjem fra Ubby, stod det hele Tiden i mine Tanker: Hvordan skal du undgaa Gildet derhjemme? Du har rigtignok givet 2 Rdl. til Missionen, men har endnu 2 andre Rdl. at give ud til Gildet.

Da vi kom til min Broders Sted paa Vinde Helsingemark, fik vi først nogen Mad. Saa vilde jeg gaa hjem for at hjælpe min Husbond med Kreaturerne. Men min Broder fik mig til at blive. Vi sang saa Salmer og taltes ved til henad Sengetid. De sagde til mig, inden jeg gik: »Ja, nu tror du maaske, du har tjent Gud i Dag og saa kan gaa hjem og tjene Satan i Nat.«

Saa gik jeg hjem til Dalby, gik ind paa mit Kammer og klædte mig af og laasede Døren. Danscgildet var nu paa sit højeste. Jeg kunde ikke sove. Henad Midnat kom flere af Gildesgæsterne og vilde undersøge Kammeret, om jeg var kommet hjem; men de kom ikke ind. Om Morgenen var jeg oppe at strigle Hestene, mens de sidste af Gildesgæsterne, øre i Hovedet, kom ned til mig. Men det gjorde ikke noget, hvad de sagde. Og det var med Tilfredshed, jeg tog fat paa Arbejdet.

Dette foregik i 1858. Salmesangen i Ubby Kirke var gaaet mig nær til Hjerte. Og ligeledes om Aftenen hjemme hos min Broder, hvor jeg hørte hans Kone og Datter synge. De sang saa smukt »Er Gud for mig, saa træde« og »Hvi vil du græmme dig for Livet?«

I 1861, da jeg var 25 Aar, lærte jeg Johanne at kende — født paa Toelstand i Gerslev Sogn den 6. December 1838 —, den Kvinde, som jeg nu har levet saa lykkeligt sammen med i over 50 Aar, og som jeg elskede som ingen anden paa Jorden. Jeg følte ogsaa, at hun gengældte min Kærlighed. Men saa kom den alvorlige Tanke op i mig og det Spørgsmaal, om ogsaa vi to passede sammen, saa vi kunde komme til at leve Gud til Ære og os selv til Lykke og Velsignelse. Det turde jeg ikke afgøre paa egen Haand, men saa lagde jeg Sagen i min himmelske Faders Hænder og bad, at dersom han saa, at vi passede sammen, at det saa maatte lykkes. Og som Tiden gik, og Johnne og jeg lærte hinanden bedre at kende, blev jeg overbevist om, at Johanne var en Gave, skænket mig af Gud til mit Livs Ledsagerinde. Ja, Gud ske Lov! Nu var jeg altsaa

blevet forlovet, og saa begyndte jeg at tænke over, hvorledes vi bedst kunde faa vort eget Hjem. En Søndag gik jeg hen for at besøge min Fader og Stedmoder, som havde byttet Sted med min Broder og var kommet til at bo der, hvor vi nu bor. Og da jeg kom ud paa den lille Husmandslod, fik jeg den Tanke, at kunde jeg faa den Plet at dyrke og bo paa, vilde jeg være glad. Og saa lagde jeg ogsaa det Ønske i Guds Haand og bad den lille Bøn: »Und mig et ringe Nazareth, en lille rolig Rede, hvori Guds fulde Liv jeg ret dig, Frelser, kan oplede!« Ogsaa den Bøn fik jeg opfyldt; thi Vinteren efter døde min Fader, og saa fik jeg en Mand, som var godt kendt med Greven paa Aagaard, til at bede ham, om jeg maatte faa det Fæstehus, naar det blev ledigt. Og Greven svarede, at det maatte jeg. »Men sig til den unge Mand, at han kommer ud til mig, for jeg vil gerne se og tale med ham.« — Jeg vilde dog ikke have Huset, saa længe min Stedmoder var i det. Men underligt var det, for Aaret efter, at min Fader var død, døde ogsaa min Stedmoder, og saa var Huset ledigt. Og tidlig om Morgen, Dagen efter, at hun var død, kørte jeg til Nørager; men paa Vejen derhen mødte jeg en Mand, som allerede havde været hos Forvalteren for at begære Huset. Da jeg kom til Nørager, var Greven ikke hjemme, men jeg sagde til Forvalteren, at Greven havde lovet mig Huset, og jeg skulde nok komme en anden Dag. Men da denne anden Dag kom, og jeg igen mødte paa Nørager — denne Gang med en Mand, som jeg havde taget med —, var det saa uheldigt, at Greven var ved at køre bort. Jeg fik dog alligevel talt med ham, og han lovede mig, at ingen anden skulde faa Huset end jeg. Og naar jeg fik Bud om at komme igen, saa skulde det nok blive ordnet, og saa gav jeg 100 Rigsdaler i Fæste, og det var alle mine Penge. I aarlig Fæsteafgift skulde jeg betale 2 Td. Byg og 12 Rdl.

Der kunde maaske nu til Dags (1915) være nogen, der vilde spørge, hvorfor jeg vilde anstrenge mig saa meget for at faa 3 Tønder Land med et Hus paa, som var

faldsfærdigt. Men saa vil jeg svare: Jo, i de Tider var det jo højt regnet at faa et saadant Sted. Jeg var derfor meget glad; de Penge, jeg havde tjent og sparet sammen, kunde heller ikke række længer. Og det var endda godt, jeg kunde faa saa meget. En Karls Løn var den Gang højst 50 Rigsdaler, saa man skulde ikke lægge store Summer paa Kistebunden, naar man vilde være ordentlig klædt.

Men nu var jeg altsaa bleven Husmand, og saa spurgte jeg min Kæreste, om vi saa skulde gifte os; og hun sagde Ja. Og saa bestemte vi, at vi skulde holde Bryllup den 2. Maj 1863. Vi var ogsaa enige om, at Vilhelm Beck i Udby skulde vie os; ham holdt vi begge to meget af at høre den Gang. Vi kom derved til at gøre min Fæstemøds Forældre en Sorg, da de helst vilde, at Brylluppet skulde være holdt hos dem, og vor Vielse saa være foretaget i Gierslev Kirke. — Min Husbond, Lars Michaelsen, Dalby, kørte for os til Udby paa vor Bryllupsdag. Jeg husker endnu den Tale, Vilh. Beck holdt til os. Den var indholdsrig. Han sagde, foruden meget mere, dette, som for os to var det bedste:

»Jeg tror, at I to elsker hverandre og vil gerne leve lykkeligt med hinanden; men saa maa I ikke tro, at I nu har lært hverandre at kende til Bunds, for det har I ikke. Nej, naar I nu skal til at gaa Side om Side med hinanden, saa opdager I først, at I har Fejl begge to, som I ikke før saa; og naar I opdager disse Fejl, kommer den gamle Satan fra Helvede og siger til Jer: »Nej, det er dog for galt, naar Du og Du er saadan, saa kan jeg ikke elske Dig.« Men naar den Fristelse kommer — og den skal nok komme — lad det Onde saa ikke overvinde Jer, saa I bliver vrede paa hinanden; men gaa hen og læg Jeres Hænder paa hinandens Hænder og bekend saa sammen, at I forsager Djævelen og alle hans Gerninger og alt hans Væsen, og at I tror paa Gud Fader, Søn og Helligaand. Og lad saa det være Jeres daglige Bekendelse; saa bygger I paa den Klippe, som ingen kan røkke.

Ja, dette har vi erfaret, at i den Bekendelse, som Vilh. Beck her nævnte, og med et Fadervor i Pagt skal vi aldrig gysc. Vi havde kun 4 Mennesker med til vort Bryllup, men

vi bad den Herre med, som kan forvandle Vand til Vin og Smaakaar til Velstand.

Nu skulde jeg saa til at dyrke den lille Jordlod for at faa en god Høst. Jeg saaede første Aar 1 Td. Byg, men Jorden var i megen Uorden, og da vi skulde til at høste, kunde vi ikke se stort andet end Tidsler som en hel Skov, og vi høstede heller ikke mere end 4 Fold. Det var jo en tarvelig Begyndelse, men efterhaanden naaede vi op til 20 Fold. Det saa jo ikke lyst ud for os i det første Aar, for i Slutningen af Aaret udbrød Krigen, og vi fik jo snart at vide, at Dannevirke var forladt; og lidt ind i det nye Kalenderaar 1864, fik jeg Ordre til at melde mig i København til Krigsøvelse den 14. Marts 1864, da jeg ikke havde været Soldat. Jeg var dengang henved 28 Aar.

Det var jo mørke Skyer, der trak op paa vort Livs Himmel; men der var jo ikke noget at gøre, andet end gaa med, da Budet kom. Jeg rejste altsaa den 14. Marts til København og var der i 6 Uger og blev uddannet til Krigsmand. Og en af de sidste Dage i April rejste jeg og mine Soldaterkammerater fra København med Jernbanen til Korsør og videre over Fyn til Sønderborg paa Als. Det var et trist Syn, der mødte os her. Byen Sønderborg laa skudt ned, og Skanserne paa Broager var forladt, og Tyskerne laa lige paa den anden Side Alssund, sa vi kunde raabe til hverandre, om vi vilde; men der blev ikke løsnet et Skud. Vi blev snart afløst af et andet Regiment, og jeg maatte udbryde i Tak til Gud, fordi jeg kom derfra. Det var for mig, som om jeg ikke skulde være der, hvor Faren var størst. Vi blev saa den 19. Juni sejlet over til Fyn, og 10 Dage senere gik Tyskerne over Alssund og indtog Als; og der faldt jo mange af dem, som løste os af. Paa Fyn blev vi modtaget med megen Venlighed. De vidste aldrig det gode, de vilde gøre os, blot vi kunde hindre Tyskerne i at komme over til Fyn.

Den Dag, da Tyskerne havde taget Als, kom der hastig Ordre til os, der stod ved Nyborg, at vi hurtig skulde

gøre os parat til at marchere til Middelfart, for nu vilde Tyskerne gaa over fra Fredericia til Fyn. Jeg var sammen med tre andre Soldater indkvarteret hos en Bonde-mand i Vindinge ved Navn Jørgen Jensen. Byens Folk kørte for os til Odense. Da Jørgen Jensen hørte, at vi skulde af Sted, sagde han til os fire: »Gaa ind til vor Mor og se, hvad hun har til jer af Fødevarer, saa skal jeg se at faa Vognen i Stand«. Næste Dag var vi i Røjle ved Middelfart. En Nat blev vi kaldt ud af vore Kvarterer, da det hed sig: »I Nat vil Tyskerne gaa over Lille Bælt«. Vi skulde ned til Stranden og tage imod dem. Vi fik den Ordre fra vor Kaptajn, at naar vi kom ned til Stranden, vilde der ingen Kommando-Ord lyde, men vi skulde rede for os, saa godt vi kunde, ved at tage Fjenderne paa Bajonetten og støde dem ned i Stranden, naar de vilde gaa i Land. Da blev jeg grebet af Krigens Rædsel, men følte tillige den Trøst af Sandheds Aaad, at jeg skulde opløfte mit Øje og mit Hjerte til min Fader i Himlen og lægge alle mine Sagen i hans Hænder. Og da jeg havde gjort det, blev jeg glad og gik trøstig og rolig den Vej, jeg skulde. Jeg følte, at jeg havde et Hjem og et Fædreland at kæmpe for. Men fra flere af mine Kammerater hørte jeg det sørgelige Raad: »Lad os nu drikke, for nu skal vi ud at slaas ihjel!« — Det viste sig imidlertid at være blind Alarm, det Rygte, at Fjenden var ved at gaa over Bæltet. Vi laa saa Resten af Tiden ved Røjle og Billehave. Jeg husker en Dag, at vi fik udleveret Risen-grød og Klipfisk, og det skulde jeg koge. Det gik meget godt, men da jeg skulde anrette Maden, havde jeg ikke noget at sætte Fadet paa; men saa fandt jeg et Par Møgfjælle, og saa øste jeg Maden op og skar Fisken ud i 11 Stykker, et til hver Mand, og lagde det hele paa de bare Fjælle; og det smagte os allesammen godt. En anden Gang kogte jeg Suppe ved et Gærde og skar Kødets ud og lagde Stykkerne oven paa Gærdet, paa den bare Jord! Ja, saadan spiser man i Krigstider og er glade til, at man kan

faa Tid til at faa noget; for det skete jo, at naar Maden var ved at være færdig, saa maatte vi spilde Maden og løbe fra det hele, ved at der blev blæst til hastig Udrykning.

Mens jeg var indkaldt til Krigstjeneste, fra Marts til Oktober, skrev jeg regelmæssig 2 Gange om Ugen hjem til min unge Kone. Disse Breve gemte hun i mange Aar, men tilsidst blev de lagt op paa Loftet. Og da de fyldte saa meget op, blev vi begge to en Gang enige om at brænde dem. Siden hen, især i Mindcaaret 1914, da der udefra blev spurgt efter disse Breve, saa vi godt, at det var en Fejl, vi havde begaaet, da vi brændte dem.

Paa Fyn var det, at jeg lærte Ernst Trier*) at kende. I Kullerup Kirke — mellem Nyborg og Faaborg — skulde en Feltpræst tale, mens jeg laa i Kvarter i Nyborgegnen. Det blev saa sagt til os, at de, der vilde i Kullerup Kirke, kunde melde sig. Jeg meldte mig og kom derhen; men det var ikke ret mange Soldater, der var mødt. Her saa jeg første Gang Feltdegnen, den sorthaarede Mand Ernst Trier. Han sang saa mageløst, som jeg aldrig før havde kendt. Jeg var saa modtagelig dengang for Indtryk. Trier gik frem og tilbage paa Kirkegulvet og slog Takt til Sangen, og saa saa han næsten os alle ind i Øjnene. Trier var Feltdegn ved 15. Regiment, som jeg stod ved. Det blev ogsaa bekendtgjort, at Trier senere vilde tale til Soldaterne. Men kort efter var det, at vi kom over paa Vestfyn.

Ved Billeshave blev det igen bekendtgjort, at Trier vilde tale for os. Jeg hørte ham flere Gange. En Gang talte han om Vægterversene. Men især blev jeg grebet og løftet af hans Sang. Han sang mig saa højt op over det, der var tungt og trangt. Da jeg mange Aar senere traf ham paa Vallekilde, sagde han: »Vi to har vist set hinanden før.«

I August Maaned blev mit Regiment flyttet til Helsingør, hvor vi Soldater saa var, til vi blev hjemsendt. Det

*) Den senere Højskoleforstander i Vallekilde, født 23. Jan. 1837.

var en stor Glæde at komme hjem. Nu skulde jeg jo for Alvor til at tage fat paa alt det forsømte. Jorden skulde forbedres, Huset skulde bygges op; men jeg skulde først have tjent nogle Penge. Jeg fik ogsaa fast Arbejde paa Søgaard, nær ved mit Hus. Daglønnen var 1 Krone paa egen Kost; vi fik da tilsidst 16 Øres Forhøjelse. Paa den Gaard arbejdede jeg i 20 Aar. Og i den Tid var der noget at bestille; der var jo ingen Maskiner dengang. Alt skulde udføres med Haandkraft, og naar det saa var Fyr-aften, skulde jeg tage fat hjemme, for om Søndagen arbejdede jeg ikke. Det store Gode havde jeg. Søndagen har altid været mig en kær Fridag. Om Mandagen tog jeg saa fat med fornyet Kraft. Og da jeg havde arbejdet et Aar for ovennævnte Dagløn, og Johanne ogsaa tjente lidt som Syerske, saa begyndte vi at bygge Huset op. Det fik vi ogsaa gjort, men det blev ikke bygget saa flot som i Nutiden. Vi var glade, blot vi kunde bo lunt og tørt. Vi klinede Væggene op af Ler og beklædte dem udvendig med Halm, for at det ikke skulde regne ned, og vi lagde ogsaa Gulvet af Ler, og det var vi stolte af og glade for, at vi naaede saa langt frem.

Det gik ogsaa godt fremad med Jorden. Til at begynde med kunde vi kun fodre en Ko, men det varede ikke ret længe, før vi havde tre Køer. Men vi vilde længere frem. Jeg vilde være min egen Mand, og der skulde Mod til at leve selvstændig paa 3 Tønder Land, for Familien voksede jo; og før jeg vovede mig til at arbejde alene hjemme, havde vi 5 Børn og en gammel Bedstefader.

Da jeg ikke syntes, jeg kunde faa Jorden rigtig tilberedt med fremmed Hestekraft, tog jeg selv fat med Køerne som Trækkraft tilligemed Gravegreben; og det gik udmærket. — Paa den Maade fik jeg Jorden i en saa god Orden, saa vi fik to Gange Præmier for ypperlig Dyrkning af Huslodder, den første Gang 100 Kr. som Præmiesum, og anden Gang 20 Kr. til en Ajelebeholder. Vi høstede ogsaa alt det, der kunde staa paa Jorden.

Men vi skulde ogsaa bruge mange Penge. Vi holdt Børnene i Friskole, og de gik til Konfirmationsforberedelse hos Valgmenighedspræsten i Ubberup, og da de var konfirmeret, lærte de Haandværk og var paa Højskole. Det kostede altsammen Penge; men Pengene kom, og de kom ud af det lille Landbrug. Dette skriver jeg, for at andre Mennesker, som ikke heller kan faa et stort Landbrug, kan se, at de behøver ikke at være saa bange for at faa en lille Huslod, for der kan endda bringes mere ud af saadan en Plet, end jeg har formaaet.

Grundtvig havde jeg 1864 hørt tale i Vartou Kirke. Jeg var der sammen med Steffen Rasmussen fra Hallenskov, der var i Familie med Gmd. Hans Pedersen, Gørlev. Mit Indtryk af Grundtvig var ikke saa gunstigt. Jeg saa denne gamle hvidskæggede Mand og hørte hans Prædiken. Men da vi gik ud af Kirken, sagde jeg til Steffen Rasmussen: »Hvad var dog det for noget, vi der hørte? Det var noget underligt noget«. Vi havde ikke faaet noget ud af hans Forkyndelse. Siden skulde jeg bedre lære at forstaa ham. Derimod fik jeg ved min Soldatertid i København Glæde af mine Kirkebesøg hos Pastor Friemodt. Hos ham gik jeg til Alters, da jeg blev forberedt til Krigstjenesten. Og da jeg en Gang havde fortalt Friemodt, hvor inderligt jeg længtes efter mit Hjem, tog han mig om Halsen og fulgte mig ind til Byen og trøstede mig, saa godt han kunde. Da han tog Afsked med mig, sagde han: »Er De nu glad?« Ham kom jeg til at holde meget af.

Da jeg kom hjem efter Krigen 1864, hørte jeg igen Vilhelm Beck, der tit holdt Møde i Kirke Helsinge Sogn, snart i Vinde Helsinge hos Gmd. Esben Povlsen eller Hans Pedersen og snart i Dalby hos min gamle Husbond Lars Michaelsen og flere andre Steder. — De første Aar, jeg hørte Beck, syntes jeg, det var det dejligste Vidnesbyrd, jeg nogensinde havde hørt. Og en Gang, jeg var inde hos

ham i hans Kontor i Ubby, sagde han til mig: »Naar I ikke synes om at høre mig, gaa saa til min Broder Budtz i Havrebjerg og hør ham«. Pastor Budtz hørte min Hustru og jeg flere Gange. Han talte med en hjertelig blød Stemme, og tit løb Taarerne ham ned ad Kinderne, naar han talte. Vilhelm Becks haarde og dristige Udtalelser kunde vi dog ikke altid forliges med. Særlig blev min Hustru stødt, da hun en Gang i Gørlev Kirke hørte Beck sige: »Jeg er vis paa, at de fleste Mennesker i Gørlev Sogn gaar lige baglænds ind i Helvede, hvis de bliver ved at leve, som de hidtil har levet«.

Spørgsmaalet: Hvad er Sandhed? kom mere og mere til at omsvæve mig. Er der ikke et Ord, man kan stole paa og holde sig til, naar det gælder Salighedens Sag? Er det skrevne Ord i Bibelen Grundvolden for det hele? Eller hvor er det Ord, der ikke kan omtolkes? — Da kom der til mig et Aandens Vidnesbyrd, der sagde: Daabsordet, det livsskabende Ord, talt til mig i min Daab, Forsagelsens og Troens Ord, det og Menighedens Bøn, Fadervor, kan ingen omfortolke. Jeg talte med flere om dette, laante ogsaa Birkedals Prædikener af Hans Kristian i Vinde Helsing og fik en Samtale med Esben Povlsen, og han henedte min Opmærksomhed paa den grundtvigske Præst, V. Hoff, der nylig var kommen til Ubberup ved Kalundborg. Han var en af vore bedste Præster, sagde Esben Povlsen. Min Hustru og jeg maatte ud at høre ham. Og der hos Pastor Hoff i Ubberup fik jeg Bestyrkelse i, at Daabsordet er det Ord, vi trygt kan holde os til i vor Saligheds Sag. Her fik jeg det, jeg trængte til at høre.

Jeg og min Hustru havde mange Gange været i Ubberup Kirke, inden vi løste Sognebaand til Pastor Hoff. Naar Esben Povlsen, Vinde Helsing, Hans Pedersen, Gørlev, eller Skolelærer Rasmussen kørte derud til Gudstjeneste, saa sendte de altid Bud til os om at køre med; og dette var en hel Højtid at køre den lange Vej, om ogsaa det var en kold Vinterdag. Der var Liv i det hele den

Gang. Jeg husker det saa godt; efterhaanden som Vognene, der var fyldt af Mennesker, naaede hverandre, og vi saa kendte Ansigter paa Vognene, lettede vi paa Hatten og hilste »Godmorgen!« Naar vi saa kom i Kirken, og Hoff kom paa Prædikestolen og indledede med de 3 Salmeverv: »Kom Helligaand og Vidne giv!« saa vidste vi, at vi fik noget godt at høre, som vi glade kunde rejse hjem med.

Men vi var alligevel ikke rigtig hjemme i Ubberup, før vi fik løst Sognebaand; da først følte vi os hjemme der hos Menigheden. Vi Sognebaandsløscere fra Gørlevengen kunde jo ikke meget tit komme til Ubberup Kirke, da Vejen var saa lang. Men saa holdt vi skiftevis Menigheds møder hjemme i Husene en Søndag om Maaneden, hvor vi bekendte Troen og bad Fadervor og sang Salmer til Guds Ære, saa godt vi kunde. Og ved disse Møder lærte vi Sognebaandsløscere bedre hverandre at kende, og det var vi glade for.

Saa kom den Tid, da Pastor Hoff blev opfordret til at forlade Valgmenigheden for at blive Præst ved Vartou Kirke i København. Den første Gang, han saaledes fik en Opfordring om at komme til København, var i 1889, og da sagde han Nej; han kunde ikke. Saa gik der nogle Aar igen til 1894, da han atter fik Opfordring. Han raadførte sig nu med Valgmenigheden, om det var ret at blive ved at sige Nej. Det forekom ham nemlig, at det var Gud, der kaldte paa ham. Og efter megen Raadslagning med Menigheden, sagde Pastor Hoff Ja til Opfordringen. »For«, sagde han, »jeg har jo min Medhjælper, Pastor Carl Koch, og ham kan jeg rolig anbefale Valgmenigheden i mit Sted«. Og vi blev heller ikke skuffet. Men svært var det alligevel at tage Afsked med Hoff, som vi havde lært at kende saa godt, og som vi holdt saa usigelig meget af. Der var ikke mange tørre Øjne i Ubberup Valgmenighedskirke den Dag, da han holdt sin Afskedsprædiken.

Ja, saa var Pastor Hoff rejst, og Pastor Koch bleven

Valgmenighedens Præst i Ubberup. Der var i denne Menighed, imellem de enkelte Medlemmer, megen indbyrdes Tale herom med det inderligste Ønske til Gud, at Pastor Koch ved Ordets og Aandens Hjælp maatte opbygge og bevare den Menighed, som var bleven samlet her. Og hvad har vi saa oplevet? Dette nemlig, at der er bleven en Menighedskreds til foruden den i Ubberup, saa den gamle Valgmenighedskreds er bleven langt større, end den var i Pastor Hoff's Tid. Dette er et Vidnesbyrd om, at Pastor Koch's Gerning har været rig og frugtbringende —, det tør jeg sige i hele Menighedens Navn. Vi siger Gud og Faderen Tak i Vor Herres Jesu Navn, Æren er hans i al Evighed! Vi er glade for vor Præst.

Da den lille Bethaniakirke i Gørlev skulde opføres i 1898 for den nyoprettede Valgmenighed der, og Grundstenen til Kirken var nedlagt om Eftermiddagen den 10. Juli, var der bagefter et lille Møde for Valgmenighedens Medlemmer, hvor jeg blev opfordret til at sige lidt. Jeg foreslog da, at vi først sang: »Aand over Aander, kom ned fra det høje!« Og da den var sunget, sagde jeg lidt om det, der laa mig paa Sinde angaaende Menighedens Tanke om at bygge en ny Kirke. Der var flere uden for Valgmenigheden, som ikke kunde forstaa, hvorfor vi rejste denne Kirkebygning. Det maatte være, sagde de, fordi Grundtvigianerne vilde have en Kirke for dem selv, hvor ingen andre maatte komme. Dette har jeg ikke kunnet taale at høre, og derfor vil jeg sige her i Menighedens Navn: Naar Kirken er bygget, saa er Døren aaben for ethvert Menneske, som vil gaa derind og tage Del i, hvad der foregaar. Alle skal være hjertelig velkommen. Og dette er ikke alene Menigheden, men Menighedens Herre, Jesus Kristus, som indbyder og siger: Kom! Alt er beredt! Derfor sang vi ogsaa:

Aand over Aander! kom ned fra det Høje!
 Aand, som med Fader og Søn er vor Gud.
 Kom, vore Sjæle tilsammen at føje!

Kom, at berede din himmelske Brud!
 Kalde, forsamle og Jesus forklare,
 bygge Guds Kirke, oplyse hans Folk,
 det er en Gerning, lad os den erfare,
 vær i vort Hjerte Guds Kærligheds Folk.

Paa den Grund bygger vi vort Menighedsliv. Kristus er Klippen, som Gudshuset skal hvile paa.

Og naar det ogsaa er blevet sagt i disse Dage, at vi Valgmenighedsfolk vil regne os for at være bedre end dem i Sognemenigheden, ved at vi skiller os ud fra de gamle Sognekirker og bygger en ny Kirke, saa vil jeg sige for mit eget Vedkommende: »Ak nej! Vi har ikke noget at gøre os til af. Det, at vi gaar ind i Valgmenigheden, er mere et Tegn paa, at vi føler os mere fattige og ringe end den, der ikke gaar med. Vi trænger til at samles om noget mere. Vi føler, at vi trænger yderligere til at hjælpes af Vorherre«.

Dette var nok omtrent Hovedindholdet af, hvad jeg fik sagt ved den Lejlighed i 1898. Og naar jeg efter at have oplevet alt dette, spørger mig selv, hvor langt jeg nu er kommen saa kan jeg ikke svare andet end dette: Jeg føler mig hver Dag mere og mere lille i mine egne Øjne. Af Guds Naade er jeg det, jeg er; og hans Naade imod mig har ikke været forgæves.

Men jeg føler tillige nu (1916), at det lakker mod Aften, og Dagen hælder. Jeg har saa meget, som jeg er glad for, og saa meget at takke Gud og Mennesker for, saa jeg kan aldrig blive færdig med at takke. Vorherre har bevist mig sin Godhed og Naade, selv før jeg lærte at stamme hans Navn; han har tit frelst mig fra Fare og Vaade, trofast han stedse har fremmet mit Gavn.

Jeg tænker ogsaa paa den sidste Aften, da jeg skal lukke mine Øjne i Døden, og paa den store Dag, da min Herre og Frelser kommer igen for at hente sin Brud fra det fremmede Land til sin Gud, hjem til sin himmelske Fred. Maatte jeg da med Frimodighed og Glæde kunne

møde ham og sige: »Herre! her er jeg! jeg og alle de, som du har givet mig!« Og maatte jeg saa faa de velsignede Ord at høre fra hans Mund: Gaa ind til din Herres Glæde!

Niels Jensen og Johanne.